

**Venerabilis Bedæ Presbyteri Anglo-Saxonis, Doctoris
Ecclesiæ Vere Illuminati Opera Theologica, Moralia,
Historica, Philosophica, Mathematica & Rhetorica,
quotquot hucusque haberi potuerunt omnia**

In Vetus Et Novum Testamentum, Salvberrimis In Moysis Pentatevchvm,
Tobiam & Iobum, Libros Regum, Davidis Pasalmos, Parabolas Salomonis &
Cantica, Prophetas &c. explanationibus & Quæstionibus enodata:
Moralibus doctrinis & expositionibus in quatuor Evangelistarum Evangelia
illustrata: facundissimis ...

... Hic Tomus Quartus Allegoricis Expositionibus Et Qvæstionibus Vtrobique
Salvberrimis Tractat

Beda <Heiliger>

Coloniæ Agrippinæ, 1688

In Librum Numeri explanatio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72011](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72011)

menti & gratiæ tempus advenit; & ita sunt accepta opera nostra. Per hoc autem quod præcipit, ut metentes segetem, remanentes spicas non colligamus, sed pauperibus & peregrinis relinquamus: ostendit, quod cum de labore terræ nostræ, i. carnis æternos fructus in necessitatibus præparamus, proximis & adhuc infirmis debeamus occurrere, ut aliquid de rigore laxantes, ad elevandos illos qui jacent, inclinemus: vel exemplo, vel exhortatione, vel orationibus illis prodelle possimus. Oratio enim iusti multum valet. Pauper autem, cui cum desiderio Dei inest, desunt tamen opera. Peregrinus autem neophytus, qui antiquum errorem reliquit, & intra Ecclesiæ fines nuper venit.

CAPUT XXIV.

Quod autem oleum dicitur preparari ad concinnandas lucernas, jungitur extra velum in tabernaculo. In candelabro mundissimo, ut sanctissimo quoque doctore. Inter verò sancta sanctorum, hoc est, in celestibus non indigemus Scripturarum lumine, cum ipse Dominus perenne lumen ibi sit. Filius autem mulieris Israelitæ, quem pepererat de viro Ægyptio, qui iurgatus est in castris, & blasphemavit Dominum: significat hæreticos, qui de patre diabolo geniti, & ex utero matris Ecclesiæ tanquam abortivi eiectione, per fallacem doctrinam Dominum blasphemant. Ipsi sunt, de quibus Joannes ait: Exierunt ex nobis, sed non erant ex nobis: de quibus in Evangelio dicit, quod mimicus homo superseminavit zizaniam: qui scilicet iuxta imperium Domini ad omni plebe sancta lapidibus testimoniorum obtuendi sunt extra Ecclesiæ castra.

CAPUT XXV.

Quod autem dicit: Septem annis sere agrum tuum, & reliqua. Septimo anno autem erit iabdatum terra quietionis Domini. Nobis insinuat, quod ille qui in quatuor virtutibus, quibus humana vita instituitur, i. in fortitudine, & prudentia, iustitia, temperantia, adjuncta fide & spe: tunc enim supradictæ virtutes proficiunt, cum certâ fide & spe futurorum bonorum ornantur, solerter laboraverit in charitate, perfecta sine ullo labore, & sine timore requiescet. Perfecta enim, inquit, charitas mittit foras timorem. Tunc & terra nostra sabbatizat, i. caro nostra cessantibus laboribus vitiorum charitate requiescens, sponte gignit spirituales fructus, quibus non solum nos, sed & servi & ancilla, vel mercenarii & advenæ, hoc est, omne genus quod sægena Evangelica trahit ad littus. Exempla enim sanctorum, passus sunt fidelium. Servi sunt, qui ad adoptionem filiorum nondum venerunt. Unde Dominus Apostolis dicit: *Lam non dicam vos servos, sed filios.* Ancilla autem sunt, qui molliter viventes, plus necessitate aliqua compulsi, quam desiderio accenti, sub disciplina Ecclesiastica perseverant. Mercenarii autem sunt, qui propter præsentia lucra in Ecclesia laborant. Advenæ autem sunt, nuper advenientes neophyti, qui omnes quomodo sunt, tamen in Ecclesia sunt, & perfectorum exemplis, ut diximus, pactum quandam adiungunt. De jubileo autem, hoc est, de anno remissionis hoc possumus dicere, quod expletis septem hebdomadis annorum, quadraginta & novem annis, quinquagesimo docere anno quandam requiem habere, edomitâ carne, & libidini lenius resistente, quando & feminis partus deficient, tuncque revertetur ad possessionem suam. Tunc enim perfectorum ac virtutum familiam quis poterit, quam lex antequam peccaret, vel certè per baptismum habere potuit.

EXPLANATIO IN QUARTUM LIBRUM MOSIS, QUI HEBRAICE VAIEDABBER,

Latine NUMERI dicitur.

CAPUT PRIMUM.

In exordio Numeri, Dominus loquitur ad Moysen in secundo mense, & in secundo anno egressionis eorum ex Ægypto. Per quod ostenditur tempus transire legis, quod prius erat, superius erat superveniente novi Testa-

menti tempore, quod est posterius, in quo Dominus locutus est in corpore. *Vetera enim, inquit, transierunt, ecce facta sunt omnia nova.* In hac enim dictione, qua locutus est, quatuor ostenduntur. Primum, dignitas personarum Moysi & non alii loquitur: secundum, misericordia, dum non meruit homo habere locutionem Domini nisi misericordia Domini præberet: tertium, more humano, quia sic de Domino dictum est: *Loquitur Dominus, quasi de homine diceretur:* quartum, locutio Domini intelligitur. Per hoc autem mysticè inspiratio Dei ad legem significatur. *Per desertum autem, inquit, Dominus locutus est ad Moysen,* hic mundus præfens pro sua prosperitate significatur. Historialiter autem idcirco Moyses dixit: *Per spiritum locutus est ad Moysen,* ut Moyse persona à sua plebe honorificaretur, dum non alii viro, quam huic locutus sit. Dux autem Domini locutiones, una in rubo, & altera in tabernaculo, duas leges significat. Per primum quoque diem, totum spatium præsentis seculi, & in secundo mense, vita futura ostenditur, sive baptismum & poenitentiam. In initio autem huius libri genus artis arithmetice intelligitur, quæ potest numeratas interpretari. Filii autem Israël per tres numerantur: cognationes, & domos, & nomina: quia ostenditur quod sancti per ternum sunt numerandi, id est, fidem, spem, charitatem: vel per cognitionem, & verbum, & opus, sive per fidem Trinitatis. Historialiter verò sic intelligendum est, quod dicitur per cognationem, ut est: *Qui sunt filii Jacob, & filii Levi, id est, quod dicit: quo nomine unguisquisque ex illis vocabatur.* Idcirco & jam populus hic numeratus est, ut tabernaculum portaret. Multum jam interest in numeratione populi Moyses, & ad David. Numeratio à Moysè & Aaron facta à Domino imperata est, & non pro elevatione, sed pro obedientia facit, ut filii Israël tabernaculum portarent secundum ordinem. A David verò numeratio pro elevatione facta est, & non à Domino imperata, & idcirco vindictam meruit. Per hoc etiam testimonium, quod est: *Tolle summam filiorum Israël, & reliqua:* significari potest quod dicitur: *Multis autem sunt vocati, pauci verò electi.* *Avigesimo anno, id est, historia & sensu.* Quod numerus hic non finitur, significat numerum Ecclesiæ non esse finiendum usque in finem mundi. Quodque hic singuli numerantur, significat nomina sanctorum omnia in celo esse numerata, ut quorum nomina scripta sunt in caelis. Nomina autem peccatorum pro duabus causis commemorantur: prima, ut non simulentur in moribus: secunda, ut illis adjiciantur poenæ. Qui autem prætereuntur, id est, qui non meruere memoriam in Scriptura divina. Sanctus verò, qui non commemoratur: quia quamvis sensum suo opere sanavit, tamen ab illo exempla tenuit nemo. Quatuor autem modis omne quod dicitur, perhibetur, id est, bonum bonè, ut hic loquutus est Dominus ad Moysen, malum malè, dic verbum ali-quod contra Deum: bonum malè, ut tu sis discipulus illius: malum bonè, ut transierunt masculi masculos, & reliqua.

Duodecim Principes à Moysè & Aaron electi, significant duodecim Prophetas, & totidem Apostolos à lege & sacerdotio electos ad regendâ Dei Patris Ecclesiam. Quatuor autem personæ cooperantur in tabernaculi ornatu, i. Dei, & Moysi, & Aaron, & plebis. Sic & Ecclesia his quatuor personis ornatur, i. ex Deo, & lege, & sacerdotio, & plebe, & ex quatuor Evangelii. Omnis enim sanctus quatuor ornatur virtutibus, ut in aliquibus diximus: sive quatuor, quibus homo constat, est, humidus & aridus, calidus & frigidus. Quod autem mulieres & parvuli non numerantur, significat quod molles & effeminati, & qui parvuli in fide sunt, nondum venerunt in unum perfectum. Et hi non numerantur in castris sanctorum: quia non possumus stare in bello, quod quotidie debemus exercere. Hæc omnia conjungi debent ad locum, ubi dictum est: *Numerabis illos per turmas,* & reliqua. *De Ruben Elisius filius Seder.* Ordo autem narrandi, vel

numerandi

numerandi hic ostenditur. Nomen autem patris cum filio idcirco commemoratur, ed quod pater filio suo clarior fuit; vel ante dictum est: *Tolle summam filiorum Israel per cognationes suas, & domos, & nomina.* Quando autem ad Ecclesiam refertur hæc numeratio: ostenditur, quia per multas virtutes omnes sancti numerantur: & capita, i. principatus: & quadraginta, i. quatuor Evangelia; sex, hoc est, mundi ætas: & quingenti, i. quinque libri Moyfi legis: quinquaginta, i. penitentes; trecenti, i. fides Trinitatis. Omnes autem numeri, qui huc uique numerati sunt, mundi aliam figuram tenent, Levitæ verò non sunt numerati cum illis, ed quod Domino dedicati sunt. *Sed confites illos super tabernaculum:* per hoc significat, sanctos, quos Dominus confititur ut super Ecclesiam, de mundo ad cælum portandum, sive in unumquemque sanctum, qui sensibus perfectis ad regna cælorum portatur, ut dicitur: *Omnia hæc in figuram nostram contigerunt.* Sive ut Apostolus dicit: *Vnusquisque enim in quo vocatus est, in eo permaneat.*

CAPUT II.

Ad Orientem Judas figat memoria. In hoc primo ordinatio tribus Judæ ostenditur, ed quod ante tabernaculum fuerit. Tribus autem Judæ ante Isachar ponitur, ed quod Judas fuerit pugnator, ut dicitur: *Casulus leonis Judæ, & reliqua.* Vel ed quod Christus carnem ab illo tumeret: vel ne illi inviderent postea, quando regnum assumeret, dum illum Dei sententia prius ordinavit: ed quod commixti fuerint filii libertatis, & servitutis, ut pacem cum invicem haberent: sive ut plerique ostenditur, quod similes apud Deum fixerint. *Judas, & Isachar, & Zabulon ab Oriente tabernacula figebant: Ruben, & Simeon, & Gad ad Meridiem: Ephraim, & Benjamin, & Manasse ad Occidentem: Dan, & Aser, & Neptalim ad Aquilonem.* Dan autem non incongrue postremo ponitur, ed quod Samson ex Dan fuit, qui figuram Christi tenuit. Sic & Ecclesia a confessione incipitur, & ab iudicio finitur. Ternis autem ordinibus filii Israel ponuntur erga tabernaculum, ut non superesset, aut non desisset aliquis ex illis. Inquiritur: Cùm ergo tabernaculum fixerint, hoc modo ut viderentur, an factum sit causâ venerationis tabernaculi Dei? Et cultodientes Levitæ, ut arcam portantes ab omnibus infestationibus suis conveniant. Hi quatuor ordines ad quadratum in Ezechiæ, i. homo, leo, vitulus, aquila. Leo autem ad Judam pertinet, dum dicitur de illo: *Casulus leonis Judæ.* Vitulus ad Levitæ, dum moris fuit Levitis vitulos immolare pro plebe. Aquila autem ad Benjamin. Homo autem hominibus convenit. Quid autem significat tabernaculum in hoc loco, nisi Ecclesiam veteris testamenti? Duodecim autem principes erga tabernaculum, i. duodecim Prophetæ circa synagogam, sive duodecim Apostoli erga Ecclesiam cum his qui cum illo crediderunt. Alii erant autem Judas ante tabernaculum figuram tenet Petri, qui ante omnes divinitatem credidit in homine, dicens: *Tu es Christus filius Dei vivi.* Judas autem ante tabernaculum significat Petrum ante Ecclesiam. Sicut enim ab Juda initiat custodia tabernaculi, & in Dan finitur: sic & Ecclesia a confessione incipitur, ut ante diximus, & finitur. Octo autem ordines hic ostenduntur, sic & Ecclesia ambitur octavo ordine novi testamenti. Octo enim ordines fuerunt in medio, qui cingunt: & quatuor exteriores, qui defendunt tabernaculum, & figuram mundalium credentium tenent. Hi quatuor ordines priores, quos diximus, qui videntur venerationes nostræ esse, & servitus Ecclesiæ Dei. Quatuor autem ordines, in quorum medio arca, significant ordines sanctorum, qui defendunt Ecclesiam ab hæreticis & peccatoribus. Unusquisque ordinem suum servat, ubi dicitur: *Omnia vestra secundum ordinem suam.* Ponuntur autem hi ordines imperio Dei, sicut & in Ecclesia duo ordines ponuntur imperio Dei, i. ordo conjugii, & ordo virginitatis. Quaterni autem hi ordines fuerunt, qui foris sunt, & qui intus: sic est & in Ecclesia, in qua quaterni ordines, id est, quatuor Evangelia habentur. Terna autem tabernacula ab Oriente posita sunt: significant fidem Trinitatis, aut

Ecclesiam, ad quam dictum est: *Orietur timentibus nomen Domini sol justitiae.* Tres à Meridie fidem Trinitatis significat, aut Ecclesiam, ad quam in fine vitæ dicitur: *Venite benedicti, & reliqua.*

CAPUT III. IV.

Ante Aaron sunt tres ab Oriente, & post dexteram Aaron tres secunda, tres ab Occidente Aaron: significat illos, quibus dicitur: *Si quis vult venire, & reliqua.* Tres verò ab Aquilone, significant illos quibus dicitur: *Ite maledicti, &c.* Omnes erga tabernaculum congregati, & separati illis signis fuerunt: sic & omnes sancti sunt congregati in fide Trinitatis, & operibus separati. De mundalibus dicitur: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos.* Tabernaculi verò erectio & depositio, Ecclesiam significat, quæ credentibus quotidie erigitur, & in negantibus deponitur. Tabernaculum verò cùm deponitur, quædam in eo non voluntur, quædam duplici velamine obteguntur: quia sancta Scriptura, quæ tabernaculum significare potest, nunc manifesta, nunc involuta est: ipse enim duplici vel triplici obteguntur. liberata est enim allegoria. Et nunc velamine hyacinthino, nunc purpureo involvitur: quia sæpe sancta Scriptura de incarnatione Christi vel passione illius, & de figura martyrii, & de cælestibus mysteriis disputat. Et quantum digni erunt filii Levi, tantum sanctis appropinquabunt. Et quantum Christiani digni sunt, tantum ad divina secreta accedunt.

CAPUT V.

Proficiantur de castris leprosi, & qui semine fluunt, & polluti super mortuo. Leprosi, hæretici sunt, fluxi cogitatione, vel nimis verboli, immundi super mortuos in opere. Tales à castris Ecclesiæ separantur, ne contagione morum suorum vitam polluant innocentium. Tabernaculum quoque uniuscujusque sancti potest significare cum quatuor ordinibus, i. quatuor Evangelis, vel quatuor substantiis, quibus homo constat. Intus autem omnis sanctus quatuor virtutes principales habet: qui ab Ruth, i. a confessione incipitur: & Dan, i. iudicio finitur: habens in se Aaron, i. tantum perfectum. Cujus ordo orientalis, prædicationis sanctos significat, quod *justi fulgebunt sicut sol.* Dextralis vero calorem fidei: occidentalis, occasum prosperitatis hujus mundi: aquilonalis, ostensionem à diabolo. *Qui succenderunt ignem alienum.* Idcirco ignis alienus dicitur, quia hi à Domino non sunt ordinati, vel quod ignis de cælo non sit missus, sive quod causâ superbiæ hoc opus factum sit. Horum quoque sacerdotum mores, hæreticorum doctrinam, hæreses mortem significat, offerentium in vindicta, vel illorum qui ignem concupiscentem in vindicta succendunt. Filii autem Israel idcirco non eodem ordine sunt positi, quia in omnibus ministracionibus suis separati sunt. Post hæc autem monet Dominus: *Ut vir, cujus uxor erraverit, maritum, contemnat, dormierit cum altero viro, & hanc maritus deprehendere nequiverit, & reliqua: ducat illam ad sacerdotem, & reliqua.* Vir ille, cujus erat uxor, pastor est Ecclesiæ: uxor autem illius, subditus quisque. Sacerdos ad quem veniunt, Christus: aqua, Scriptura. Cùm autem princeps crimen subiecti non potuit deprehendere, sed tamen suspicatur quod per aliquod vitium adulteravit, per zelum justitiæ deducat illam ad sacerdotem, i. iudicio Dei causam referret, ne forte ante tempus judicet. Et ipse sacerdos Dominus Christus, aquas amaras, hoc est per Scripturæ divinæ disciplinam, hypocritam contemnit, & peccatum manifestat, vel hic, vel certe in futuro. *Non est enim, inquit, occultum, quod non sciatur.* Christus in Evangelio dicit: *Sermo quem sequutus sum vobis, ille vos judicabit in novissimo die.* Ac per hoc aqua amara, Scriptura divina dicitur, quia peccantibus non parit, & iustus dulcis, quibus æterna præmia reprovinit. & ita aliis aqua benedicta est, aliis maledicta. Tale quid & Apostolus loquitur: *Quibusdam enim odor mortis, in mortem: quibusdam verò odor vitæ, in vitam.* Alii autem dicunt oblationem, quæ pro muliere offertur,

signi-

significare sanguinem Christi, qui pro anima uniuscuiusque hominis effusus est. Oblatio autem super altare offertur, i. corpus Christi in Ecclesia. Pugillum, fidem Trinitatis: decima pars, Decalogum: sata farina hordeaceæ, virtutem carnis demonstrat. Ne effundas super eam oleum, nec ponas thuris, i. misericordiam & orationem. Quod autem dicit: *Aliquid de pavimento tabernaculi mittit in illam*: commemorationem, et Prophetarum, & Apostolorum, & omnium sanctorum doctrinam, mittendam esse significat. In eo autem quod dicit: *Discooperiet caput illius*, dispositionem peccati de sensu principali animæ significat. Per commissionem autem scriptiois & aquæ, doctrinam Christi, & sanguinis effusionem demonstrat.

CAPUT VI.

Jubetur Nazareis, ut vinum, & omne quod inebriare potest, & omne quod de uris est, non bibant, non acetum, nec de ura passa comedant. Quid Nazareorum nomen, nisi abtinentiam vitæ figurat? His in vino luxuria prohibetur: in diversa potione diversæ voluntates significantur. Illi enim vinum non bibunt, sed alias potiones bibunt, qui ad decipiendos homines, umbras qualdam & imagines simulant habere vitium. Uvam passam illi velcuntur, qui propter humanos oculos abstinentiæ pallore inficiuntur, ut gloriam captent ab hominibus. Acetum autem bibunt, qui à vitæ sanctitate in vetustate præteritorum vitiis labuntur, & corruptione veteris nequitie delectantur. Præcipit itaque Deus, ut illi qui sanctitatis induunt titulum, cunctis his careant vitiis, nullamque horum memoriam habeant. Præcipiturque deinde, ut *Levitis aspergantur aqua lustrationis, & radant pilos carnis suæ*: quia hi, qui obsequio divinis assumuntur, debent aqua salubris doctrinæ purgari, & à superfluis moribus vel cogitationibus mundi apparere ante Dei oculos, ne pulchram animæ speciem quasi pilis fructificantibus deformem reddant. In eo quod dicitur: *Reddet illam*, quidam dicunt poenitentiam significare de peccato. Et in eo quod dicitur: *septimana*, confessionem per doctrinam septiformem Spiritus sancti. Octava dies novum Testamentum demonstrat. De sacrificiis quæ subsequuntur, in prioribus abundè dictum est.

CAPUT VII.

Sex plaustra, sex dies significare possunt: & duodecim principes, totidem Prophetas: similiter duodecim boves, totidem Apostolos. Aliter plaustra significant, recta verò vitam theoreticam. Acetabulum & folia, corpus & animam: utrumque plenum, similia. Hædos, opera perfecta. Mortariola decem scelis, id est, corpus decem sensibus, plenis incenso, id est, oratione per ignem computationis. Bos verò doctorem significat: sed tamen duobus sensus corporis & animæ ostendunt. Hirci quoque quinque, totidem sensus. Unus verò hircus, Christi carnem, vel uniuscuiusque hæreticorum populum. Omne ornamentum, aurum & argentum, historiam & sensum quibus ornatur Ecclesia. Aliter, bos de armento, spiritum de Judæis præfiguravit. Duodecim dies, figuram viventium in doctrinis Apostolorum. Aquam verò lustrationis, doctrinam Spiritus sancti, vel lachrymas in poenitentia.

CAPUT VIII.

Lex præcepit Levitis, ut à vigesimo anno in tabernaculo deserviant usque ad quinquagesimum annum, & post quinquagesimum annum servare desistant, & hi custodes vasorum sint, & ministri fratrum suorum. Quid enim per annum vigesimum quintum, in quo flos juventutis oritur, nisi ipsa contra unumquodque vitium bella figurantur? & quid per quinquagesimum numerum, in quot & jubilei requiescunt in æternum, nisi externa requies edomito bello mentis exprimitur? Quid verò per vasa tabernaculi, nisi fidelium animæ figurantur. Levitæ verò ab anno xxv. tabernaculo deserviant, & quinquagesimo custodes vaso-

rum sunt: ut videlicet adhuc qui impugnantium viciorum certamina per consensum delectationis tolerant, aliorum curam recipere non præsumant. Cum verò tentationum bella subjecerint, & cum apud se de æterna tranquillitate securi sunt, animarum custodiam fortiorum. Sed quis ista prælia sibi perfectè subigat, cum Paulus dicat: *Vide aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & reliqua*: sed aliud est, bella fortiter perpetuari, aliud, bellis inerviter expugnari.

CAPUT IX.

Postea præcipitur his, qui primo mense pasche interesse non poterunt, ut in secundo mense conveniant. In secundo mense iusti sunt facere, quod nimirum intelligitur in typum populi gentium, qui cum omnibus de monibus fornicari videbantur invidi in anima: salubri verò confessione mundati, ad secundam nativitatem, quasi ad secundum mensem transire præcipiuntur.

CAPUT X.

Sed & duæ tubæ argenteæ fieri præcipiuntur, quibus convocari possit multitudo. Per duas tubas exercitus convocatur, quia per duo Testamenta, sive per duo præcepta charitatis ad proximum fidei populi evocatur. Quæ idcirco argenteæ sunt, ut prædicatorum verba eloqui nitore fulgeant, & auditorum mentes nullâ obliuiscuntate confundant. Idcirco autem ductiles, quia necesse est, ut hi qui vitam venturam prædicant, tribulationum presentium tonsonibus crescant. Bene autem dicitur: *Cum interitus fuerit clangor, movebuntur castra*: quia nimirum cum sublimior aut minator prædicationis sermo tractatur, auditorum mentes contra certamina ardentius excitantur: ab illo loco quod in una parte Exodi dicitur quod venerunt filii Israël de Raphaim in desertum Sinai, ubi Moyses ascendit in montem Sinai, omnia quæ leguntur utque actionem Exodi, & totus Leviticus, & quæ continet liber Numeri, usque in præteritum locum, in hac mansione, id est, in monte Sinai descripta sunt. *Fuit hæc veniens de monte Domini, venerunt in solitudine Pharam*. Quæ mansio ex hoc quod ibi accidit, sepulchrum concupiscentiæ vocatur.

CAPUT XI.

Hic populus celestem panem fastidians, carnes Egyptiacas desideravit: quare eos devoravit incendium. E quibus docemur, ut qui conversionem mundi huius reliquimus, ad ollas Egyptiacas, id est, carnalium desideriorum concupiscentias contempserimus, non deberemus murmurare contra celestem panem, nec vinolentias Egyptiorum appetere, sed simplicem manna cibum, id est, celestem vitam querere. Alioquin si post perfectam vitam voluntates pristinas voluerimus appetere, vorabimus naufragam, statim Domini igne torquebimur. Desiderium nostrum vertetur in tumulum, ut situs sepulchra dealbata. Sed tamen historialiter sciendum est, cur filii Israël carnem desideraverunt, habentes manna, quod ita solvitur, quia manna omnis cibi simili odinem habuit, præter carnis. Sic & sancta Scriptura omnem fatietatem quæ proficit, habet, præter voluntatem peccatricem. Dominus quoque idcirco dedit carnes, ne modicæ potestatis putarentur. Sed tamen, eò quod incongruè poposcerunt, vindicavit: sic per Scripturam voluntas dimittitur, non uno die, i. non unitate fidei, vel non in duabus legibus, sive non in quinque voluminibus: Decalogum significat, xxii. leges significat. Uno Moysè, i. tempore præteriti. *Per naves vestras*. Sicut non per consuetudinem petierunt, sic & vindicantur. *Iosue autem immolat per Moysen, Christum per legem immolantem significat*. In hac autem mansione: *Descendit Spiritus super septuaginta viros*. Et Dominus descendit in nube, & retraxit Spiritum qui erat in Moysè, & imposuit super septuaginta viros. Descendens enim, univertæ carnis Christi

diffusa est per fidem Spiritus sancti gratia, super electos populos, & lxx. linguas gentium. Venitque super eos omne donum illud virtutis, quod quondam fuit in Moyse & Prophetis.

CAPUT XII.

Maria leprosa.
Post hac Aaron locum incedens offensoria, cum sorore sua Maria, fratri utique abstrahit, quod ab alienigena accepisset uxorem. Unde ilico Maria contagio lepre efforuit. Quod significat, quia sacerdotalis illa plebs Parrum Christo Salvatore adversum Ecclesiam congregatam ex Gentibus derogaret, nec redit ad Dei tabernaculum, donec statim plenitudinis Gentium tempus impleatur. Tunc enim eadem plebs pristinam poterit recipere sanitatem, cum eis septiformis Spiritus gratia agnitio ad veniam fuerit suffragata.

CAPUT XIII.

His transitibus, duodecim mittuntur exploratores ad considerandam terram. Exploratores missi ad considerandam terram uberem, qui terruerunt populum, Scribas & Phariseos significant. Sicut enim illi per Moysem missi sunt, ut soli fecunditatem sollicita consideratione tractarent: ita isti per legem & Prophetas missi sunt, ut scriptura fertilitatem per investigationem Domini specularerent adventum: qui de terra sancta ortus est, id est de corpore virginis Mariae, in qua Spiritus gratia redundavit. Vel certe, ut terram carnis Christi considerarent, per quam regnum Dei, ut ubertatem fructuum spiritualium, & vitam aeternam consequi possent. Sed sicut illi terruerunt populum, ne Dei reprobationibus crederent: ita & isti suaserunt populo Judaeorum, ne Christo promittenti testimonium omnium peccatorum, & regnum caelorum crederent. Ad Aegyptum redire huius mundi cupientes; & recipientes manna fidei, quarentes ollas peccatorum nigras, & cepas blasphemiarum putridas, & pepones vitiorum ac libidinum marcescentes. Botrus autem ille pendens de ligno, Christus est, pendens de ligno crucis, de terra genitricis virginis Mariae secundum carnem, terra stirpis vicerebus effusus. Duo vectores, duo populi sunt, prior Iudaicus Christo dorsum & non faciem dedit, & quem in lege portabat, non videbat: cui dicitur, *Obscurentur oculi eorum ne videant*, & reliqua. Posterior populus gentium est, qui in Christum credens, & semper illum portans videt, & quasi servus dominum sequitur. Hic est botrus, qui effusum in salutem nostram vinum sanguinis sui contritione perdidit, quem per mala granata, Ecclesia foecia oneris sequuta est. Sicut enim mala granata uno exterius cortice multa interioris grana continent: ita Ecclesia unitate fidei munita, multos populos continet, vel universas gratias sancti Spiritus in vinculo charitatis. Fiscus autem, quem cum botro portaverunt, imaginem legis protulit, sicut in Evangelicis edocemur exemplis. Nec enim lex sine Christo, nec Christus sine lege esse potest. Alii quoque dicunt, quod hi duodecim viri, palmitem portantes cum uva, duodecim Apostolos significant. Per palmitem quoque cum uva corpus Christi cum sua divinitate significari existimant, qui ab aquilone ad dexteram, id est a litera legis, a calore fidei portatur.

CAPUT XIV.

Caleph verò, bonos praefigurat doctores: alii verò qui terruerunt populos, malos. Quod verò rebellis absque iussu Dei contenebratus verticem montis ascendit, & ab Amalechitis & Canaanais superatus, significat, quod qui in propriis virtutibus confidens, contenebratus ignorantia, verticem ascendens superbia, contrariis virtutibus voluerit resistere, statim sine Deo ducetur.

* * *

CAPUT XV.

Sequitur sermo de homine qui diem sabbati violare ausus est, propter quod & depositus est a populo, qui formam gerit illius qui hodie signatur in Christo. Invenitur opus carnale agere, id est, contrahere lignum, fenum, stipulam, ad escam ignis aeternam convenientem: quae dum colligit, occiditur, deprehensus a populo; dum a spiritualibus iudicatur, & spiritualiter occiditur, lapidibus testimoniorum divinae scripturae obrutus. Quod verò praecipitur, ut *simbras per angulos palliorum facerent, ponentes in illis vitas hyacinthinas*: significat, quod mandata, quae videntur esse nimia, si propter caelestem vitam, quam vitas hyacinthina significat, propter calorem aeternum serventur, multum proficiunt. Qui enim spernit minima, paulatim defluit: ut si ve manducemus, si ve bibamus, omnia in gloria Dei faciamus. Historialiter simbrae idcirco praecipuntur, ut & jam populis in vestimentis differentia sit inter filios Israel & gentiles.

Lapidatur qui sabbatum violavit.

CAPUT XVI.

Per Chore, & Dathan, & Abiron, qui Moyse & Aaron sacerdoti perveris conatibus resistunt, haeretici significantur, qui haeresim & schismata facere conantur, & multos secum trahendo decipiunt, contradicentes Christi sacerdotibus, & Dominicae hostiae veritatem per falsa sacrificia prophanantes, in hiatu terrae merguntur: terrenis scilicet documentis absorpti cum his qui sibi adherent, & ignis aeterni pabulum efficiuntur. Chore interpretatur calvitium: Dathan verò, donum eorum, Abiron autem interpretatur pater meus excelsus: per quod omnes haeretici significantur, qui decorati omni specie pulchritudinis virtutum, sustinent calvitium. Sicut enim verò scriptum est: *Super omne caput calvitium, donumque eorum, & non Dei videntur habere, & praeflores illorum excelsos esse usurpant. Et viri in infernum descendunt*: quia non per ignorantiam, sed per contemptum perverfae mentis errant, *Fili autem Eliab, filii diaboli, vel qui iniqui interpretantur*, Ignis autem super Dathan ideo cecidit, quia qui ignem alienum offerebat, oportebat ut ab igne exureretur. Terra quoque illos absorbit, qui in terra principatum habere contendunt, eo quod in illis fuit materia cupiditatis. *Eorum pecora absorbit cum omni substantia sua*. Sicut enim pecora & alia substantiae suae sacrificia Dei custodiuntur: sic & pecora, de quibus Deo non immolatur, disperduntur. His quoque idcirco inconsuetas mors fuit, eo quod inconsuetum opus Dominos fecerunt. Hoc quoque in die factum est, non in nocte, ut ab omnibus videretur, & non erat consuetudinis in nocte immolatio, & coram omni multitudine, ut ceteri omnes timerent. Infernum autem omnes historialiter descendunt, sicut enim homines elevati in caelum, sic & hi homines in infernum descendebant. Et huic convenit quod dicitur: *Descendant in infernum viventes, quomam nequicia in habitaculis eorum in medio ipsorum*, Moyse dicente: *Ego autem ad Dominum clamavi, & Dominus salvabit me*. Hi quoque ab aliquibus dicuntur iudicium deposuisse: quia Dominum per Moysem & Aaron, & decem plagas, & praedicationem in infernum, non audierunt, ut dicitur: *Qui blasphemaverit in Spiritum sanctum, non remittetur ei, & reliqua*. Aliter, qui non addiderunt peccatum peccato Adae, a Christo liberati sunt: & e contra, qui addiderunt peccatum, non sunt liberati. Quodque dicitur, *Descendant in infernum viventes*: indicat sub terra esse infernum. Aliter, in infernum, sepulchrum intelligitur. Per ignem quoque & terram, litera & sensus mystice intelligi dicitur. Per terram enim litera non incongrue designatur, quia bona terra praedicat: & ideo sensus per ignem delignantur, quia eloquia divina ignea sunt: ut, ignea lex in dextera illius, per omnem substantiam & tabernacula, peccata & corpora delignantur. *Poste a Aaron accipiens thuribulum, obviavit quassationi: stansque inter viventes, & mortuos, plaga a exclusit*. Iste sacerdos Christus, iste de caelo veniens, plagam nostram ex-

Chore, Dathan, Abiron.

eludit, iste inter vivos & mortuos natus vel mortuus: vel certe, sicut de illo scriptum est, Ecce positus est hic in ruinam & resurrectionem multorum in Israël. Sicque & thuribulum passionis suæ accipiens suspendit igni eterno perniciem, & inimicam pertulit mortem. Quod autem Moyses & Aaron populum iudicaverunt, hoc quoque sensu intelligi potest, quod Sancti iudicabunt peccatores in die iudicii. Sedebitis & iudicabitis, & reliqua. Post autem legem novam, id est, positionis plebis erga tabernaculum, hi transgressi sunt: & idcirco hanc vindictam acceperunt in figuram Ananiam & Saphiram, qui primò peccaverunt in novo. Eleazar omnem bonum doctorem significat, tollens thuribula, id est, peccatores, jacentes in igne concupiscentiæ, & affligens ea altari Ecclesiæ, ut incensum in illis fiat, id est, orationis.

CAPUT XVII.

virga Aaron floruit.

Virga autem Aaron, quæ propter fecunditatem floruit, caro insinuat Christus, quæ mortificata revixit. Itaque virga post ariditatem virefcens, Christus post mortem resurgens. Ipsum enim florem ipsam virgam intelligimus: ut in virga potestas regnantis, & in flore pulchritudo monstratur. Unde alibi dicitur: *Ego flos campi*. Alii virgam hanc, quæ sine nemore florem protulit, Mariam putant, quæ sine coitu virginitatis protulit filium Dei: de qua scriptum est. *Exiit virga de radice Jesse*. Virga quoque Aaron doctrinam Christi potest significare: duodecim verò virgæ festas mundialium. Alii autem dicunt, quòd per duodecim virgæ duodecim Prophetarum doctrina significatur. Et sicut in virga sua uniuscujusque nomen figuratum est, sic nomina Prophetarum in suis libris & doctrinis.

CAPUT XVIII.

Mares tantum edent ex illo, ut masculi tantum intelligant mysteria: femina verò, ut qui in feminis peccatis sunt, non desiderant sacramentum in Ecclesiâ, oblatione contenti, ut Apostolus dicit, *Cibo & vestitu bis contenti sumus*. Post hæc cinis vitula rufa in holocaustum concremata, expiatio populo fuit.

CAPUT XIX.

Vitula rufa, caro Salvatoris est. Rosæa sanguine passionis, ætatis integra: quia perfecte ætatis passus est Christus. Quod non est impositum super illum jugum, ostendit, quòd caro Christi non est subjugata peccato. Quod extra castra egesta est, adstante Eleazaro sacerdote: significat, quòd Christus extra Hierusalem crucifixus est: & populus & sacerdotes in crucem Christi consenserunt. Et sicut immundi sunt, qui offerunt vitulum: sic & qui crucifixerant Christum, peccatores omnes habentur. Sicut autem immundus est, qui colligit cinerem asperfusionis: sic omnes mundi sunt, qui Christi passionem in omnibus gentibus prædicaverunt, & doctrinam illius aspererunt. Lignum autem cedrinum & hyssopum crucem putamus & baptismum, per hyssopum enim vasculum aspergebatur agni sanguine, qui solabant mundari, sicut nunc per baptismum mundantur fideles. *Cocum autem bis tinctum* figuram sacri sanguinis Christi sacramento purgamur. Et sicut purgantur illi die tertia, sic & nos Christum resurrexisse die tertia credimus. *Huiusmodi septimo die mundus*, hoc est, adveniente Spiritus sancti gratia septiformi. Moraliter autem vacca rufa, cuius expiatio populi est, anima est, quæ iugo peccati non gravatur, & in virum perfectum venit. Rufa autem dicitur, quia quotidie pro Christo mortificatur martyrizando, & ad cuius exemplum & jam post mortem alii instruuntur, & sic offerri poterit in domo Dei. Hæc quoque omnia, quæ Christo convenire prædiximus, unicuique Christiano conveniunt, imitando Christum, qui iubetur tradere carnem

suam sacerdoti, id est, Christo: extra castra vitiorum & peccatorum & mundialium, in conspectu omnium credentium, vel virtutum bonarum. *Et intingens digitum*, id est, dum prædicat de sanguine Christi, implens opere: sanguine aspergens contra fores tabernaculi, id est, contra sensus cordis sui per fidem septiformis spiritus: ut comburatur illam per ignem compunctionis: videntibus cunctis, id est, credentibus. *Tam pelle*, usque tradit. Tradat se integrè passioni, imitando Dominum. Per pellem utilitas litera demonstratur: per carnes mandata carnalia, quæ ad actualem vitam pertinent: per sanguinem martyrium: per fimum integritas miserorum: per flammam ignis Spiritus sancti. Aliter per pellem mortalitas ostenditur: per carnes vitia vel peccata carnalia: per sanguinem fidem passionis demonstrat: per fimum suspiciones malas de corpore Christi: per lignum cedrinum fidem ligni crucis, vel opus sublime: per hyssopum humilitatem: per cocum bis tinctum duplex martyrium corporis & animæ: per locas vestes opera munda: per vesperam penitentiam vel occisionem prosperitatis: per virum mundum unumquemque Sanctum: per cineres exempla Sanctorum. Sed quando hæc ad Christum referuntur, per virum mundum, Joseph, qui corpus Christi potest intelligi: locum purissimum, Ecclesiâ: cadaver hominis occisi, id est, peccatum. Septem diebus fuerit immundus, id est, donec impleverit penitentiam. *Ex aqua*, id est, ex baptismo, vel penitentia, vel doctrina. *Die tertia*, id est, in fide Trinitatis. Aqua autem, ut superius dictum est, vel lachrymas. *Qui ingreditur tentorium*, id est, qui consensit peccato. *Qui moritur*, id est, in doctrina illius, qui ingreditur in tentorium, id est, in ipsius doctrina. *Viveret a vasa epus polluta erunt*, id est, hæretici: universus populus septem diebus, id est, donec penitentiam egerit, & donec crediderit in doctrinam septiformis spiritus. *Subvertit operculum*, id est, unio cordes; & *ligatorium*, id est, unitatem fidei: *si non habuerit operculum*, id est, si peccata sine defensione. *Si retigerit quis in agro cadaver hominis occisi*, id est, qui consenserit immundo peccato hominis occisi in peccato: *sive ossa illius vel sepulchrum*, id est, opera illius, vel exemplum.

CAPUT XX.

In morte Mariæ prophetissæ Prophetæ mortui designantur, in Moysæ & Aaron legis & sacerdotii finis. *Moyses autem petram virgæ percussens de Dei virtute dubitavit*: ita ut populus videret, cuius nunc personam Moysi gerit, Christum cruci affigens. Dei virtutem esse, non credentibus dedit. Denique & Apostolus ait, *Petra autem erat Christus*. Bis autem petra percussit, quia Christus ex linguis Judæorum percussus, cum dixerunt, *Crucifige, crucifige*: & manibus militum, qui illum cruci affixerunt. Unde & Marcus ait, illum & quarta hora crucifixum, scilicet linguis Judæorum: sexta verò hora manibus militum crucifixus est. Postea Aaron moritur illo anno, quo novus populus terram promissionis est intraturus. Desinente lege populus gentium intrat, & regnum cælorum violenter diripit. Et quanquam in monte sacerdotium Eleazaro datum est, & quamvis lex eos, qui illam implent, ad sublimitatem ducit, tamen ista sublimitas non est trans fluenta Jordanis: nihil enim ad perfectum adduxit lex. Denique Aaron plangitur: quia in lege descensus ad infernum, in Evangelio ad paradisum transmigratio. Hora autem lumen interpretatur. In lumine ergo defecit Aaron, quia coruscante Evangelio defecit lex. *Elevit populus triginta diebus*, quia ante legem, & sub lege, & sub gratia synagoga non recipit spirituale gaudium, sed super occidentem literam mesta incumbit. Alii autem dicunt, quòd per Eleazarum, cui vestimenta patris data sunt, Christus significetur, qui novum induit. Hi & dicunt, quia per petram moraliter potest unusquisque Sanctus significari, qui à spirituali doctrina bis percussus, id est, corpore & anima: unde manant opera bona & anima.

* *

CAPUT XXI.

Denique Chanaanem pugnavit contra Israel, & vincens ducit pradam. Et iterum ex voto pugnavit Israel, & vicit: per quod significatur, quod nos Dei auxilio deservit, hostes facile vincant; si ad Dominum convertamur, potest fieri ut vincamus, ubi victi sumus, & de hostibus triumphemus. Quod autem murmurantem populum serpentes invadunt, & serpentium vulnera elevato aneo serpente salvantur, significat, quod iniquus serpens quasi venena peccati infundit, cum Christum in cruce elevatum interioribus obtutibus semper aspiciunt. Et illi, qui per fidem appropinquant, fiunt. Et de hoc ipse dicit, sicut exaltavit Moyses serpentem. Quod autem aeneus est, significat, quod ille secundum carnem mortuus fuerit, sed divinitate aeternus sit. Aes quippe durabilis careris esse metallis solet. Quod autem Moyses istum serpentem posuit, non incongrue ostendit, quod lex Christum prophetavit. Et sicut per serpentem mors hominibus induta est, ita hic per serpentem salus hominibus ostenditur. Corpus autem Christi & anima hanc utrique substantiam Adam consecravit: sic & Eva Maria, ita & hic serpentem consecratis dicitur. Moraliter quoque serpens Sanctorum intelligi potest in sublimitatem operum perfectorum sensus, ut etiam lex divina ita ponit. Serpentes vero vitia, vel peccata: eremus Ecclesiam significat: cui est puteus, id est, baptismi. Principes, qui hunc fodiant, Prophetæ & Apostoli intelliguntur: in datore legis, id est, in Christo; in baculum, id est, testimoniis. Quod autem dicit, Ascendat puteus ascendat: Christum & populum illius significat optare baptismum crescere sine opera in doctrina. Denique, Seon rex Amorrhæorum pugnavit contra Israel, & vicit Israel. Seon interpretatur tentatio oculorum: qui significat diabolus, qui se transfiguravit in angelum lucis, & per hæreses veritatem mentitur. Hanc Amorrhæi habent legem, id est, amaricantes, qui in amaritudine visorum convertantur, & resistunt veritatis doctoribus. Iste enim rex occidit in unoquoque sancto, qui damnat similitudinem, & diligit veritatem. Og vero interpretatur conclusio; Balaam, confusio. Hoc enim agit diabolus, ut semper concludat viam, quæ ducit ad vitam. Conclusio enim præcedit ut rex, confusio subsequitur tanquam plebs: quia quos concludit, ne credant in Christum, quomodò apparuerit confundatur.

CAPUT XXII.

Sequitur sermo de Balaam: qui cum exisset ad maledicendum populum Dei, loquentem asinam audivit. Quæ est autem ista asina, nisi bruta gentilitas, quam Balaam, id est, unusquisque idololatre, quasi brutum animal & nulla ratione remittens, quò voluit perduxit? Sed ista Angelum Dei vidit, quem homo videre non potuit: ut agnosceremus in posterum sub adventu Angeli magni consilii gentilem illam plebem mutatam duritiæ naturæ, & solutis linguis loquenturam, ut qui erat subjecta perfidiæ, in vocem fidei & confessionis erumperet. Angelus vero stans ante Balaam, & in tertia vice visus ab illo: significat Christum in tribus legibus stetit, sed in terra visum esse. Dux autem mæccæ, quæ circumdant vineas, duas leges demonstrant, quibus animæ vel Ecclesiæ circumdantur. Alii autem dicunt per Balaam, qui vanus populus interpretatur, diabolus significari: qui animam percussit, id est, plagas super synagogas hominum dedit, donec Christus adveniret. Moraliter quoque hoc animal carnem nostram significat, quæ flagello tacta venientem Dominum indicat, quem mens ipsa carni prædicens non videbat: ita ut anxietatem spiritus perficere in hoc mundo cupientes velut iter tendendi impediatur, donec ei invisibilis, qui sibi obviat, innoteat. Unde per Petrum dicitur, Correctionem habuit suæ vesaniæ, subjugale mutum hominis voce respondit, ut ait Propheta insipientiam. Insanus quippe homo subjugali muto corripitur, quando elata mens humilitatis bonum, quod tenere debeat, afflicta carne memoratur. Sed huius correctionis domum idcirco Balaam non meruit, quia ad ma-

ledicendum pergens vocem, non mentem mutavit. Quis autem ille est Balaam, qui interpretatur elidens, & vult perdere populum Dei, nisi persecutores Ecclesiæ, qui eam lædunt? & quis Balaam, qui populus vanus interpretatur, quem Balaam vocat ad maledicendum populum Dei, nisi hæretici & schismatici, qui inani doctrinæ dediti exprobrare populum Dei conantur: & quantum illi maledicta & persecutiones movent, tantum Sancti in virtutibus florent, & benedicti ac beati habentur. Sicut autem dedit Balaam consilium, per quod deciperentur filii Israel: ita per consilium hæreticorum enitentibus persecutionibus fideliū multi decipiuntur.

CAPUT XXIII. XXIV.

Per huius etiam septem aras, quas cum immolationibus Domino constituit non susceptis, corda & corpora vel animæ significari dicuntur: quæ idè sunt septeno numero, quia ad simulationem viri hæretici sumum opus faciunt. Hæc aræ in monte erectæ sunt, quia supradicta tria superbiã eriguntur. Qui autem in excelsis fuerunt, ipsi humiliati sunt: & qui fuerunt in imo, exaltati sunt, ut dicitur, Qui se exaltaverit humiliabitur, & reliqua. Posuit Deus verbum in ore Balaam, & reliqua: id est, benedictionem. Historialiter sensum aut confessionem fidei veræ, more hæreticorum, quæ illis etiam in benedictionem, si eam servarent. Quod autem in parabolam dicitur: Filius Seor, homo, cuius obduratus est oculus: ostendit, quod per speculum nunc videmus, ex parte prophetamus: vel certè quod extasi intellexit mysterium. Quod verò cadens oculos habet apertos, hoc idem est quod supra, & dicit, Fluit aqua de stilla illius, ostendit, quod ex Israel multus populus cresceret. Sequitur, Illius erit in aquas multas. Aquæ verò muli populi sunt: vel certè aqua doctrina Evangelicæ, quæ de Apostolis fluit, qui erant de semine Jacob. Quodque sequitur, Tolle tur Agag rex ejus: prophetia est de Saul, qui eo, quod parceret regi Agag, provocavit in se iram domini. Quodque dicitur, Videbo illum, sed non modo, & reliqua, quoque de populo convenit dici, eò quod futurum erat, quod in regno David & Salomonis nimis gloriosus fuit. Tamen manifesta de Christo dicitur. Sequitur, Orietur stella ex Jacob, & virga conserget ex Israel, & reliqua. Dicitur quoque ab aliquibus, quod Ecclesiam demonstrant, quæ historialiter de populo locutus est. Ortam enim Ecclesiam demonstrant, quod dicit, Iuxta fluvios: iuxta doctrinas Apostolorum potest intelligi, quasi cedri, id est, Sancti, pro cellitudine virtutum. Prope aquas, sic intelligendum est, sicut de fluvii supra diximus, aqua enim de stilla fluens, doctrina vel baptismus intelligitur. Cuius semen erit in aquas multas, id est, in multos credentes. Similis rhinoceroti: hæc est benedictio unicornis, quæ pro magnitudine vel fortitudine unitati comparatur, quæ & jam figuram Pauli Apostoli tenere dicitur, qui cum una lege fuit, antequam venisset in novum Testamentum. Filia in via, id est, sapientia, vel divinitas. Hostes ejus, id est, sancti Angeli, gentes, vitia vel demones, vel hæreticos ostendit. Quodque dicitur, Ossa: eorum opera vel exercitia hæreticorum ostenduntur, sagittæ, id est, testimoniis: quando leo ex parte Christi, vel ex persona populi dicitur: leona verò ex persona Ecclesiæ, vel animæ sanctæ. Nullus audebat, id est, hæreticorum, Nuntii autem, quos dicitur Balaam misisse ad Balaam, suggestiones diabolicas significant. Stella ex Jacob, id est, Maria. Stella enim in caelo sita, & exit claritas ab illa: sic ex Maria claritas, id est, Christus ortus est, unde Israel hoc de Christo pro fortitudine dicitur. Virga caro Christi intelligitur. Per stellam quoque ex Jacob, Ecclesia à Christo vel à populo primitivo potest significari: & per virgam populus Christianus. Hæc quoque stella ex Jacob animam à sancto significat: virga quoque hæc intellectus sensum perfectum. Duxes Moab, id est, duxes diaboli, vel vitia & peccata. Moab autem pater populi interpretatur. Filii quoque Seth, qui oppositus intelligitur, filios diaboli in hoc significant loco, qui malo oppositus est. Idumæa verò, id est, sanguinea, Ecclesiam significat, quæ Christi possessio est, Seyr, pilosus interpretatur, diabolus significat, cuius

Balaam.

Serpens erigitur.

Seon.

Og. Balaam.

Asina Balaam loquitur.

Balaam.

Moab.

dumaa.

Seyr.

hereditas inimicis cadet. *Israël* verò *Sanctos*, qui dominantur, id est, *Christus*, vel *populus illius*, vel *sensus perfectus*. *Amalech*, *Reliquie civitatis*, *Ecclesias hereticorum*. *Amalech* quoque, qui lambens interpretatur, diabolus significat, lambentem hominum peccata: cuius extrema perdentur, hoc est in adventu *Christi*. *Cyneus* quoque diabolus significat, vel *populum rotius mundi*. *Nidumtum*, id est, *pompam tuam*. In *superbia effectus*, id est, in peccatis. De stirpe *Cain*, id est, de commedio. *Affur capiat te*, id est, *Christus spiritaliter*. *Affur* enim fortis vel vincens interpretatur, quod utrumque *Christo* convenit. Hæc quoque supra dicta possunt convenire in figuram gentium, in fidem perveniendum. *Quis victurus est*: sed utinam unus esset, quando hæc veniunt. Aliter quis victurus est, sic intelligendum, quasi dixisset, pauci erunt ut dictum est, *Multi sunt vocati*, vel quis victurus est, id est, de hominibus *Jesu* tempore. *Veniunt*, id est, *Romani* veniunt de *Italia*: à *facie solis*, id est, *Sancti à facie Christi*. *Affurii*, id est, *dæmones*. *Ipsi peribunt*, scilicet de carnali vita.

CAPUT XXV.

Deinde *Phinees sacerdos iram Domini*, non solum idololatricam, sed etiam omnem carnis affectum peremit: tum placatur *Dominus*, cum carnis vincitur desiderium.

CAPUT XXVI.

Post hæc numeratur rursus *populus*, numerantur & *Levira*: & interfectis primis carnibus, novus *populus Dei* consecratur, ut *coelestem hereditatem* percipiat. Porro quod sexcenta millia egressa de *Ægypto* numerantur, & ex ipsi duo tantum terram *repromissionis* ingressi: sic & in *Evangelio* scriptum est, *Multi sunt vocati, pauci verò electi*. Quod autem duo tantum ingrediuntur, ostendit ex utroque populo *coelestem vitam* adipisci: vel propter duas *vitas*, actionis & contemplationis. Dehinc quinque filia *Salphar* Dei iudicio hereditatem accipiunt inter fratres suos, quia nec legis plebs ab *Evangelii* passione excluditur.

CAPUT XXVII.

Salphar. *Salphar* quippe umbra fortitudinis interpretatur, quia in *lego* sub umbra occidentis litera fortitudo spiritualis sacramenti latuit.

CAPUT XXVIII. XXIX. XXX.

Post hæc *Jesus Moysi* in monte succedit, legi enim succedit *Evangelium*, in quo precepta legis spiritaliter implentur: & admonemur, quid quotidie offerre debemus, propter quotidianum laborem: & quid in sabbato, propter spem quietis æternæ: & quid in Calendis, propter invocationem vitæ. Et quid in *Pascha*, quando conspelimur cum *Christo* per baptismum, quando à mortuis transimus ad vitæ novitatem: quid in *Pentecoste*, propter gratiam *Spiritus sancti* & remissionem peccatorum: quid in *neomeniis mensis septimi*, propter gratiam *Spiritus sancti* septiformem: quid in *jejunio ejusdem mensis*, quando figuntur *tabernacula*, propter hanc vitam non diligendam, eo quod sit brevis: hoc enim significat, *Habitatio in tabernaculo & vilius umbræculi*.

CAPUT XXXI.

Dehinc textur bellum contra *Madianitas*, & mors *divini Balaam*, in cuius nece error perfidiae perimitur: sed quæ de *Madianitis* prædæ divisio, & ex ea animarum oblatio in *tabernaculo Dei*.

CAPUT XXXII.

Post hæc *filii Ruben & Gad*, & dimidia tribus *Manasse*, iumenta innumera habentes, circa *Iordanem* possessionem vo-

lunt, & in terra *repromissionis* hereditatem habere nolunt: figurantes, quod multos mundi implicamenta occupant, ac per hoc habitationem *coelestis patriæ* non requirunt.

CAPUT XXXIII.

Sequitur sermo de mansionibus filiorum *Israël*, & dicitur: *Profecti ex Ramesse quintadecima die mensis primi, altera die Pasche*, & reliqua. *Ramesse* à quibusdam interpretatur commotio turbulenta, vel amaritudo, vel commotio tinea: nos verius existimamus exprimi tonitruum gaudii ad hanc urbem. In extremis finibus *Ægypti* *populus congregatus est*: & tumulum hujus mundi derelinquens, vitiis pristinis movebatur, & à comedente *apius tinea* peccatorum, & omnem amaritudinem verrens in dulcedinem, ut vocem *Dei* in monte *Sinai* audiret. Quod autem eloquia *Scripturarum* in istius mundi rota appellant tonitruum, *Psalmista* clamat dicens: *Vox tonitruus tui in rota*. Cumque immutari fuerimus ad *Evangelicam* tubam, exercitati tonitruo in gaudia eximus. In mense primo, quando *hyems* preterit, & abiit sibi, quando terra parturit, & cuncta renascuntur. Eximus quintodecimo die mensis, in *crastino* pleno mensis lumine, quando *Ægypti* circumdant & sepeliunt mortuos suos, nec euntium imitantur exemplum, & proficiscentes ex *Ramesse* *castrametari* sunt in *Socoth*. Secunda mansio, in qua panes *azymos* comedunt, & primum tendunt *tabernaculum*, unde ex re locus nomen accepit. *Socoth* quippe interpretatur *tabernacula*, sive tentoria, & hoc septimo mense, decimoquinto die mensis, quando solennitas *tabernaculorum* est. Cum ergo exierimus, *figamus tabernacula*, scientes ad ulteriora pergendum: & tunc de fermento malitiæ non comedamus, sed vescamur *azymis* sinceritatis & veritatis. Et *profecti de Socoth castrametari* sunt in *Eiban*, quæ est in extremo solitudinis. Tertia mansio est, in qua primum *Deus* videtur in columna nubis per diem, & columna ignis per noctem. *Eiban* interpretatur fortitudo, sive perfectio. Grandis fortitudo est *Ægyptum* dimittere, & in extrema solitudine commorari: ex hoc intelligimus *Socoth* juxta *Ægyptum* fuisse, *Eiban* intra confinia *Ægypti* & *eremi*. *Preparemus ergo nobis fortitudinem*, ut illuminati igne, & ejus auxilio obumbrati, ad terram *repromissionis* possimus pervenire. *Profecti de Eiban* ingressi sunt ad *Pharath* quod interpretatur nobilitatem *Beisephan* autem interpretatur dominus aquilonis. *Magdal*, magnitudo, vel turris. Assumpta igitur fortitudine, nobilitatem in *Dominio*, & *domini aquilonis* arcana condemnemus, illiusque magnificentiam, & turrem tanquam *superbiam* declinemus. Qui non ab austro est, unde *Dominus* venit, sed possessor aquilonis venti frigidissimi, à quo exardescunt mala super terram: qui cum sit frigidissimus, nomine dexter vocatus, falso sibi assumens vocabulum virtutis. *Profecti de Achiroth* transierunt per medium mare in solitudine, & ambulantes viam trium dierum per desertum *Eiban*, *castrametari* sunt in *Mara*, quæ interpretatur amaritudo. Post predicationem *Evangelicam*, post *tabernacula* transmigrantium, post assumptam fortitudinem, post confessionis nobilitatem pericula rursus occurrunt: unde scimus cavendas semper insidias, & *Dei* misericordiam invocandam esse: unde & nobis in spirituali baptismo suffocetur *Pharao*, egressi: mari rubro occurremur *Sur*, in qua diebus tribus ambulantes, & aquam non inveniētes, venerunt in *Mara*, quæ ex eo, quod aquam amaram habuit, nomen accepit. Et *profecti de Mara*, venerunt in *Helim*, qui in *arietis* sortu vertitur, de amaritudine venimus ad *arietes* & robustos greges: principes, de quibus dicitur: *Afferre Domino filios arietum*. Non occurrunt fontes purissimi, nisi ubi magistrorum doctrina protulit. *Profecti sunt de elim*, & castra metati sunt super mare rubrum. Queritur, quomodo post transitionem maris rubri, & fortis mare, & *Elim*, rursus ad mare rubrum venerunt: nisi sinus quidam maris rubri pergentibus in itinere occurrat. Aliud est transire mare, aliud est in proximo agere *tabernacula*: ex quibus etiam monemur post *Evangelicam* disciplinam & cibos dulcissimos triumphorum aperire nobis interdum mare, & præterita discrimina ante oculos

ponere, quia multa differentia est transire mare, & mare procul aspicere. Hæc mansio in Exodo non habetur, sed scriptum est de ea, quod de mari rubro venerunt ad desertum Sin, quæ est inter Eliam & Sina. *Et profecti de mari rubro, castrametati sunt in desertum Sin.* Octava mansio, licet juxta ordinem Exodi septima sit. Sed sciendum est, quod omnis mansio usque ad montem Sinai, eremum Sin vocatur, & ex tota provincia locus unius mansionis nomen accepit: sicut & Moab tam urbis quam provincie est nomen. Sin autem interpretatur, rubus vel odium: quia postquam venerimus ad eum locum, de quo Dominus nobis it loquutus, grande odium mereamur inimici. Tunc videmus ardere rubum Ecclesie, persecutionibus inflammari eandem, & loquentem in ea Dominum non reperire. *Profecti de deserto Sin, castrametati sunt in Daphelza,* quæ interpretatur pulsatio: juxta quod Dominus dicit, *Pulsate, & aperietur vobis.* Et post octavum numerum resurrectionis Christi, incipimus sacramenta pulsare. *Profecti de Daphelza, castrametati sunt in Alus.* Alus autem interpretatur fermentum, quod tollens mulier, miscuit in farina. *Et profecti de Alus, castrametati sunt in Raphidim,* qui interpretatur dissolutio fortium, vel sanitas fortium. Et ex eo quod in illa tentavit Dominum propter aquam contradictionis, nomen locus tentationis accepit: ut certe dissolutionis aut sanitas fortium Raphidim dicitur, vel dissipatus, ubi fuit Amalech, vel propter sanitatem Israel. Simulque notandum, quod post fermentum Alus & Massan, Ecclesie soleant nos multiplicia demonum tentamenta configere. *Profecti de Raphidim, castra posuerunt in solitudine Synai.* Ad hunc locum xlvij. die pervenerunt: dicente scriptura, Mensuratio egressionis filiorum Israel ex Aegypto, in vertice montis Synai legem datam, unde & Pentecostes celebratur solennitas, & Evangelii sacramentum in Spiritu sancti descensione completur. Synai autem interpretatur rubus, non unus, ut supra in solitudine Sin, sed plures: ibi principium, sed hic perfectio. Aliud est enim unum, aliud omnes gratias possidere. In hac mansione legislatio, & reliqua. Usque ad finem Exodi, & quæ continet Leviticus, & quædam pars Numeri describitur. *Et profecti de solitudine Synai, castrametati sunt in sepulchris concupiscentie.* Ibi fastidiosis coelestem panem, populus desideravit Aegyptiorum carnes: adhuc *escæ eorum erat in ore ipsorum, & ira Dei ascendit,* & reliqua. Unde nominatus locus sepulchra concupiscentie. Et quibus edocemur, qui sapientiam dimisimus mundialem, & Aegyptias ollas contempimus, non debere murmurare contra coelestem: alioquin si illa rursus voluerimus usque ad nauseam, & statim Domini igne valde torquemur. *Desiderium nostrum vertetur in tumulum, ut simus sepulchra delibata,* & reliqua. *Profecti de sepulchris concupiscentie, castrametati sunt in Aferoth,* qui vertitur in atrium: & hoc prudens lector attende, quod post tot consummatam in duodecimo numero virtutum, quia superbit Israel, & in concupiscentie sepulchris carnes Aegyptias suspiravit. Rursum jacit aliud fundamentum & atrium, id est, vestibulum virtutis: ostendens nobis & illos qui stant, posse cadere: & qui cadunt, posse resurgere. Numquid enim qui cadit non resurget? *Et profecti de Aferoth, castra posuerunt in Rethma:* hæc est duodecima mansio. Et notandum, quod reliquæ mansiones xvij. quarum nunc breviter catalogus describitur. *A Rethma usque, Afsion Gaber,* id est ad xxij. mansiones sub Pharan solitudinis nomine contineantur. Rethma interpretatur sonitus jupiteri. Ferunt enim, lignum hoc multo tempore ignem conservare, ita quod si pruna ex illius cinere fuerint portæ, usque ad annum perveniunt: ex quo discimus, post sepulchra concupiscentie & vestibula transire ad lignum, quod multo tempore calorem tenet: aut simus ferventes spiritu, & claro sonitu Evangelia prædicemus. *Profecti de Rethma castrametati sunt in Remmon Phares,* quæ interpretatur mali punici divisio, quod alii malum granatum vocant. Hoc autem Ecclesie gemium significat, quæ omnem turbam credentium suo cortice tegit: aut varietatem consonantiamque virtutum: unde scriptum est, *Multitudinis autem credentium erit at cor unum, & anima una:* & reliqua. Sicque divisi sunt singuli gradus, ut

omnes eadem compage teneantur. *Et profecti de Remmon Phares venerunt in Lepbna,* quæ in laterem possumus vertere. Legimus Aegyptios in Exodo lateres, quos faciens populus ingemuit: unde discimus, itinere hujus mundi nos nunc crescere, nunc decrescere, & post ordinem ecclesiasticum sæpe ad laterum opus transmigrare. *De Lepbna castrametati sunt in Resfa.* Resfa frenum interpretatur, si enim post perfectum ad luci opera descendimus, infrenandi sumus, & curtus vagi atque præcipientes scripturarum retinaculis detinendi. *De Resfa castrametati sunt in Celatha,* quæ interpretatur, ut vagi currentium gressus frenis ad Ecclesiam retrahantur, & feres quos ante reliquerunt, festinent intrare. *Egressi de Celatha, castrametati sunt in monte Sepher.* Sepher interpretatur pulchritudo. Vide quid profum frena, à vitis nos trahunt, introducunt choras, & in Christo more nos habitare faciunt. Iste juxta Danielem: *Lapis excisus de monte sine manibus crevit in montem magnum.* De monte Sepher venerunt in Arada, qui interpretatur miraculum. Quam pulcher ordo: cum profecti post opus lateris infrenamur, post frena in Ecclesiam introducimur, post habitationem Ecclesie ad Christum montem ascendimus, in quo positi miramur in his quæ oculis non vidit, nec auris audivit, & reliqua. *Profecti de Arada castrametati sunt in Maceloth,* qui interpretatur coetus. In hac enim consistit multitudo credentium: unde potest dicere, *Eccæ quam bonum, & quam jucundum habitare fratres in unum.* *Profecti de Maceloth venerunt in Thath,* qui in pavorem vertitur. Ascendisti in montem pulcherrimum, stupore & miraculo Christi magnitudinem confiteris: noli alium sapere, sed time. Dominus enim superbus vestris, humilibus autem dat gratiam. Timor enim cultus est virtutum, securitas ad lapsum facilis. *Profecti de Thath venerunt in Thare,* quam nonnulli vertunt in malitiam vel pasturam: quod bene ad præpositos Ecclesiarum refertur, vel custodiam animæ. Si habueris pavorem, sollicitus eris: si sollicitus fueris, leo in caulas ovium tuarum non poterit introire, & omnem malitiam diaboli poteris effugere. *Profecti de Thare castrametati sunt in Methica,* quæ vertitur in dulcedinem: Calcasti uvam, elisisti insidiatores, dulces fructus proventus laboris consequeris, ut merito dicas, *Quam dulcia faucibus nostris,* & reliqua. *Profecti de Methica, castra posuerunt in Afsmona,* quæ interpretatur festinans: ut postquam dulces fructus laboris melluerimus, non simus quieti, contenti, sed rursum ad ulteriora properantes, obliviscamur præteritorum, & in futura nos extendamus. *Profecti de Afsmona castrametati sunt in Maseroth,* quæ interpretatur vinculum sive disciplina: ut festino gradu pergamus ad magistros, & præcepta virtutum vincula putemus æterna, de quibus Isaias dicit, *Post te ambulavit vincit manibus.* De Maseroth castrametati sunt in Baretacha, quæ interpretatur filius necessitatis, sive stridoris, qui sunt filii necessitatis, palmus iste nos docet: *Afferre Domino filii Dei, afferre Domino filius arietum.* Quæ est tanta necessitas, quæ nolentibus imponitur, si securis vincula veritatis contendens cum adversariis ligabis, & victos duces ad captivitatem, & in templo Domini omnes dicent gloriam. Porro cum convertimus filios stridoris, ad illum refert, quod illum timores supplicii veteris loci, ubi est fletus & stridor dentium, deferentes ex diaboli vinculis, Christo credentium turba colla submittit. *Profecti de Baretacha, castrametati sunt in monte Galaad,* quod interpretatur nuntius, vel accinctus, vel concisus. Haud aliter possumus magistri discipulorum atque credentium, illos facere filios necessitatis, nisi præceptores eorum fecerimus credulissimos. In occisionem non parcat manus nostra arium, aut extremum auriculæ de ore leonis extrahere. Unde & David in matutino dicit, *Interficietiam omnes peccatores terræ.* De nuntiatione & accinctione hæc breviter possumus dicere: quod filios necessitatis grandes ad virtutum stimulos suggeramus, cum illis denunciaverimus prima, ac futurorum accinctus in bello docuimus horum trium. Quicquid magister fecerit, in monte consistit. *Et de Galaad castrametati sunt in Hietabatha,* quæ interpretatur bonitas. Et cum venerimus in virum perfectum, id est in sacerdotalem gradum, & ætatis plenitudinis Christi, cum David dicamus: *In te Domine speravi, non confundar in æternum:*

Lepbna.

Resfa.

Celatha.

Sepher.

Arada.

Maceloth.

Thath.

Thare.

Methica.

Afsmona.

Maseroth.

Baretacha.

Galaad.

Hietabatha.

*P*astor enim bonus ponat animam suam pro ovibus suis. De Hietabatha castra metati sunt in Ebrona, quæ interpretatur transitus, vel transitio. Ad hanc venit vetus transitor, qui quotidie ingemiscit, & dicit: *Hæc recordatus sum. & effudi in me animam meam, quoniam transivi in locum tabernaculi admirabile usque ad domum Dei.* Denique & Paulus dicit: *Præterit enim figura huius mundi.* Egressi de Ebrona castra metati sunt in Asion Gaber, quæ transfertur in lingua viiidi, vel de dubitatione hominis, per quod seduli & diligenti magistri doctrina monstratur, cædentis ligna informia & dolantis facientisque vasa diversa in domo magna. Possunt ligna nationes, viri saluum & omnium genera arborum, ac per hoc gentium figurare multitudinem. Hucusque solitudo Pharan. De Asion Gaber castra metati sunt in desertum Sin, quæ est Cades. Queritur, cur octava mansio xxxv, esse dicatur: sed sciendum est, quod prius per Samech literam scribitur, interpretaturque rubus vel odium. Hæc autem per Zade vertitur, quæ in mandatum, illudque quod conjungitur. Cades, non ut plerique putant, sancta dicitur, sed dicitur mutata: de qua in Psalmo Davidico dicitur, *commovebit desertum Cades.* Si autem sancta interpretatur, per antiphrasim intelligendum est: ut dicitur bellum, quod minime bonum: lucus, quod minime luceat. In hac mansione moritur Maria, & propter aquas contradictionis Moyse & Aaron offendunt Dominum. Ubi autem mandatum, ibi peccatum, ibi offensa, ibi mors. De Cades castra metati sunt in Hor, qui interpretatur mons: quasi legeretur, ascendit in montem montis, vel in vertice montis: per quod significatur, quod de virtutibus non debemus esse securi, sed semper in excelso gradu ad virtutum culmina festinemus. De monte Hor castra posuerunt in Selmona. *Profecti de Selmona venerunt in Sinon.* Hæc duæ mansiones in ordine historiarum non habentur pro illis. Egressi de monte Hor per oram maris rubri, ut circumirent terram Edon: ex quo ostenditur, in finibus terræ Idumæos esse positos. *Selmon* interpretatur imanguncula: quia nimirum ibi est expressa imago Salvatoris, per serpentem areum, qui in ligno pependit. *Sinon* interpretatur os: quia postquam passionem filii Dei cognoscimus, quod ex corde credimus, ore pronunciamus. *Profecti de Sinon venerunt in Oboth,* qui interpretatur magus, sive pithonissa. Unde monstratur, quia post imaginem Dei, qui in corde ratione signatur, & confessionem fidei, quæ in ore confertur, consurgunt serpentes, & artes maleficæ ad bella nos provocant: sed omni custodia servemus cor nostrum. *Profecti de Oboth castra metati sunt in Tealzarim:* quæ sonat acervos lapidum transeuntium. Hi sunt Sancti, ad alias mansiones post illam mundum festinant. De *Tealzarim* venerunt in *Dibon Gad,* quod interpretatur fortiter intellecta tentatio. Per quod significatur, quia non debemus ignorare inimici artus. Si enim intelligantur, intellectæ fortiter superantur. De *Dibon Gad* castra metati in *Almon Deblatim,* contemptus saltarum, sive opprobrium. Per hoc discimus, omnia dulcia & illecebras voluptatum in mundo contemnendas, *inebriari non debere vino, in quo est luxuria.* Quod autem opprobrium contemnendum sit, ac beatitudinem pariat, Salvator plenissime docet. De *Almon Deblatim* castra metati sunt in montibus *Abarim* contra *Nabo.* *Abarim* interpretantur montes transeuntium. *Nabo* interpretatur conclusio, in qua finitur lex, & non invenitur illius memoria: simulque considera, quod habitatio transeuntium in monte lira est: sed post montes in campellia Moab & Jordanis fluentia descendimus. Nihil enim tam periculosum est, quam iactantia virtutum tumens. *Profecti de montibus Abarim, castra metati sunt in campellibus Moab ad Jordanem juxta Jericho: ibique fixerunt tentoria, à domo sollicitudinis usque ad Belsathaim.* Per campellia, ut diximus, designatur cultus omnium vitutum humilitas. *Belsathaim* interpretatur luctus spinarum: quod significat, quod prius peccata debemus lugere, quæ sunt spinæ suffocantes sementem Domini. Post hæc docetur populus, ut idola destruat, & nulla de prioribus habitationibus referent: ad significandum, quod, cum ad terram sanctæ repromissionis per fidem ingredimur, simul cum idololatria etiam omnia vitia extinguiamus.

Asion Gaber.

Cades.

Hor.

Sinon.

Oboth.

Tealzarim.

Dibon Gad.

Almon Deblatim.

Abarim Nabo.

Belsathaim.

Post hæc præcipitur, ut dentur *Leviris* urbes ad habitandum & suburbia illarum: hæreditatem inter fratres suos non accipiant. Per quod his, qui divino ministerio ac sacerdotio funguntur, præcipitur, ut juxta Apostolum, *habentes vitam & vestitum, his contenti sint:* ut possint cum Paulo Apostolo dicere, *Nostra autem conversatio in caelis est.* Habent tamen quasdam urbes & viculos ad habitandum. *Dignus est enim operarius mercede sua.*

EXPLANATIO IN QUINTUM LIBRUM MOSIS, QUI Hebraicè Ellehaddebarim, Græcè Deuteronomium, Latine altera lex dicitur.

CAPUT PRIMUM.

Sciendum sanè est, quod in *Deuteronomio* repetitio est præcedentium quatuor librorum, & tamen in se multa propria continet. Quod autem *Deuteronomium* secunda lex, vel iteratio legis dicitur: significat, quod novum Testamentum veteri succederet. Sed tamen sciendum, quibus modis hic liber Evangelium figuret: quod ita dicitur, quia hic liber fuerat in natura, antequam fuisset in litera. In tribus quoque libris fuit, antequam fuisset in uno libro: quod etiam Evangelio convenit: ut Paulus ait, *Segregatus in Evangelium Dei, quod ante promissas per Prophetas suos.* Tres quoque personæ in hoc libro cooperatæ erant, id est, Patris, & Moyse, plebisque, cui annuntiat. Sic & Evangelium totidem ostendit personas, id est, Christi, quatuor Evangelistarum, & audientium. In hoc quoque principio norandum est, quid indicet, quod *Deuteronomium* duodecim diebus scribitur. Per quod ostenditur, quia sicut *Deuteronomium* pro eo, quod secunda lex est, Evangelium significat: sic & contestatio illius duodecim diebus Apostolorum numerum designat. Per quos significat duodecim Apostolos, abjecto Juda proditore, à Deo electos. Vel certè significat Judaicæ plebis lapsus: & in Evangelio per transgressionem Decalogi mandatorum. Sed & illud, quod in illo quatuor loca, inter quæ loquutus est Moyse, ubi aurum multum habent, Evangelicum sacramentum designat, quod spirituali sensu pollet. Hoc quoque *Deuteronomium* in duobus modis fuit obscurum, id est, in natura & litera: hoc est, quando fuit in quatuor libris separatim: tunc verò revelatur, quando à quatuor libris excipitur. Sic quoque Evangelium fuit per naturam & literam, usque dum sensus denunciatus est. *Hæc sunt verba, & reliqua.* Huic sententiæ in persona Moyse, quod enim aliquis de Moyse dixisset, ille de seipso dixit in persona Spiritus sancti & translatoris. Hic quoque liber aliquam imperfectionem habere dicitur, dum non ad decem pervenit: Augustino dicente, *Omnia perfectio numerorum inter decem & triginta, & centum & mille consistit.* Sed tamen perfectionem habet, dum in ipso finitur numerus librorum. *Deuteronomium* patribus & filiis dictum est, quod bene convenit ad terram repromissam: ut est, *Qui severit hæc, vivet in illis.* Filiis dicitur: *Audite hæc, ut custodiant filii vestri post vos.* Futuram autem Evangelii mercedem animabus in futurum promiserat. Dum autem figuravit hic Evangelium liber, ubi est proprietas uniuscujusque libri. Prior autem liber prædicat doctrinam corporis, id est, immolationem victimarum: & de litera, quia dixit prior, *Qui occidit proximum suum, occidetur.* Alter non de litera, sed de sensu: non de carne, sed de anima: non de immolatione carnali, sed spirituali: non de honore præsentis, sed de futuro prædicat. Per historiam & sensum, per præsentiam & absentiam aliis quoque aptus videtur, si hic dixisset *Voces & non verba.* Verba autem novo

Tella